

ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ФОРМА АДАПТАЦІЇ ДО ЗМІН В НАВКОЛИШНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Шевченко А.А., Царенко Н.С.

Одеський державний аграрний університет

Сприятливий екологічний стан в країні є невід'ємним складником сталого розвитку, який в Україні визнано пріоритетною концепцією на сучасному етапі. Сільськогосподарська діяльність, що проводиться в сучасних умовах, не завжди відповідає законам природи і призводить до виникнення різноманітних екологічних загроз в екосистемах та до виснаження природних ресурсів. Насамперед це пов'язано зі збільшенням продуктивності сільськогосподарського виробництва як в Україні, так і в інших країнах світу для забезпечення продовольчої безпеки країн та максимізації свого прибутку. На сьогодні вже очевидно, що інтенсифікація аграрного виробництва, яка з одного боку, сприяла підвищенню продуктивності галузі, з іншого, мала негативні наслідки викликала багато негативних наслідків, результатом яких стала екологічна криза. Насамперед йдеться про порушення економічно допустимого співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що негативно впливає на стійкість агроландшафтів, ігнорування науково - обґрунтованої системи ведення аграрного виробництва у регіонах, слабкий контроль за дотриманням сівозмін, органічних та хімічних меліорацій, руйнування зрошуваних та осушуваних меліоративних мереж [1].

У зв'язку з тим, що сільське господарство відноситься до найчутливіших галузей щодо антропогенного впливу, охоплює великі території, а результати виробництва мають безпосередній вплив на здоров'я споживачів, питання екологічної безпеки продукції аграрного виробництва та екологічно-орієнтованого господарювання аграрних підприємств є актуальним і практично значущим. Варто зазначити, що окреслена проблема стосується не лише аграрного сектору України, а й усіх країн світу, які вже тривалий час намагаються зробити процес аграрного виробництва більш екологічним.

Зазначимо, що викликані глобальними змінами клімату підвищення середньої температури та нерівномірний розподіл опадів в цілому може призвести до істотної трансформації переважної частини кліматичних і сільськогосподарських зон України. Потрібно відмітити, що найбільш помітним наслідком зміни клімату буде не стільки поступове потепління, скільки зростання кількості та інтенсивності екстремальних погодних явищ: сильні засухи, повені, шторми, урагани, надзвичайно спекотні дні. Тому існує нагальна потреба в підвищенні адаптації до кліматичних змін у деяких галузях національної економіки України, зокрема й у сільському господарстві.

Отже, проблема переходу аграрних підприємств на модель інноваційного й екологічно збалансованого розвитку є актуальною, а необхідність у екологізації аграрного виробництва не викликає сумніву та потребує негайного пошуку шляхів переходу аграрних підприємств на екологічно орієнтовані методи господарювання.

Процес екологізації господарської діяльності аграрних підприємств передбачає систему цілеспрямованих перетворень, які спрямовані на зниження негативного впливу на природне середовище за ефективного використання ресурсів у процесі виробництва, зберігання, транспортування та реалізації продукції. Основою екологізації діяльності аграрних підприємств виступає раціональне використання природно - ресурсного і виробничого потенціалу, що, з одного боку, має сприяти підвищенню ефективності виробництва, а з іншого – забезпечити екологічну безпечність продукції.

Ефективне використання інновацій у сільськогосподарському виробництві стає суттєвим чинником соціально - економічного розвитку аграрних підприємств і допомагає розв'язувати економічні, соціальні, екологічні та інші проблеми, пов'язані з виробництвом сільськогосподарської продукції. Технологічна складова передбачає оперативність у переорієнтації виробничих потужностей та налагодженні економічно ефективного виробництва нових продуктів, які відповідають запитам споживачів. Ця складова характеризує матеріально-технічне і технологічне оснащення підприємства, наявність резервів або можливості їх швидкого отримання, гнучкість устаткування і технологій, оперативність роботи технологічних служб [2].

Відмітимо, що інноваційна активність аграріїв може бути обмежена різними факторами. Деякі з найпоширеніших обмежень інноваційної активності в сільському господарстві включають (рис. 1).

Рис 1. – Фактори впливу на інноваційну діяльність в аграрних підприємствах
Сформовано авторами

В умовах війни аграрії побоюються взагалі щось планувати на майбутнє, а тим більше більшість із них стримуються від інноваційної діяльності. Але на нашу думку, в сучасних умовах, навпаки, обов'язково потрібно застосовувати сучасні технології, які є економічно більш доцільними.

Недостатність фінансових ресурсів може бути серйозним обмеженням для впровадження інновацій. Аграрні підприємства не мають можливості фінансувати дорогі інноваційні проекти.

Брак освіти та навичок у галузі інновацій може перешкоджати аграріям у розробці та впровадженні нових технологій.

Складні та нечіткі закони і правила в країні, які регулюють сільське господарство та інновації, можуть відлякувати аграріїв від спроб впровадження нових практик.

Інновації часто супроводжуються ризиком, і багато аграріїв може боятися неуспішних інноваційних проектів, особливо у важкі економічні часи.

Віддалені сільські господарства мають обмежений доступ до інформації та технологій, що може затримувати інновації.

Низькі ціни на сільськогосподарську продукцію та економічні труднощі потенційно зменшують інвестиції в інноваційні проекти.

Аграрії на жаль є схильними продовжувати використовувати традиційні консервативні методи та практики, незважаючи на інноваційні можливості.

У післявоєнні роки в Україні слід перейняти досвід активізації інноваційної діяльності за прикладом розвинутих країн, які в минулому також пройшли важкі етапи трансформації. Наразі в агропродовольчій сфері США реалізуються численні технологічні інновації завдяки яким зростає виробництво продукції, підвищується її якість і зменшується рівень витрат: генна інженерія, точне землеробство, нові процеси зберігання та перевезення аграрної та продовольчої продукції. Досконале законодавство, ефективна державна інноваційна політика, державно - приватне партнерство в агропродовольчій сфері забезпечили формування у Сполучених Штатах сприятливих умови для інноваційного розвитку аграрного та переробного виробництва, стрімкого зростання його продуктивності та ефективності [3].

Ми вважаємо також, що в умовах змін, які відбуваються у навколишньому середовищі, аграрії мають впроваджувати саме ресурсозберігаючі технології.

У понятті ресурсозбереження вкладається реалізація правових, наукових, виробничих, та економічних заходів, спрямованих на ефективне використання ресурсів і на залучення у виробництво поновлюваних джерел енергії.

Ресурсозбереження - це результативна організаційно - управлінська діяльність, спрямована на раціональне використання ресурсного потенціалу, застосування ресурсоощадних технологій, стимулювання природоохоронних заходів з метою досягнення соціо - екологоекономічних цілей підприємства.

Погоджуємось, що важливим кроком є впровадження в підприємствах науково-обґрунтованих систем сівозмін, що матиме екологічний та економічний ефект. У результаті можна досягти: покращення родючості ґрунтів; оптимізацію водного режиму ґрунтів економію витрат на добрива та засоби захисту рослин; підвищення рівня урожайності с.-г. культур. Доцільно використовувати альтернативне мінеральному органічне удобрення: сидерати, заорювання стерні та ін. Зменшити витрати можливо і шляхом дотримання норм використання усіх ресурсів, а також поєднання технологічних операцій у часі та просторі.

Подвійного ефекту (екологічного та економічного) можливо досягнути в результаті переходу на no-till, mini-till або strip-till [4].

Висновок: Для підвищення інноваційної активності аграріїв в умовах змін у навколишньому середовищі важливо розвивати освіту, підтримувати доступ до фінансових ресурсів, спрощувати регуляцію на державному рівні та створювати сприятливе середовище для розвитку і впровадження інновацій в сільському господарстві.

Перелік посилань

1. Дугієнко Н.О. Сучасні тенденції розвитку аграрного сектору України
URL:http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/19.pdf

2. Полегенька М. А. Особливості інноваційної діяльності в агропромислових підприємствах України. *Агросвіт* № 6, 2017.
URL:http://www.agrosvit.info/pdf/6_2017/10.pdf

3. Котвицька Н.М. Світовий досвід стимулювання інновацій у агропродовольчій сфері. *Вісник Хмельницького національного університету* 2020, № 4, Том 3. URL:<http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/05/2020-4t3-61.pdf>

4. Шевченко А.А., Петренко О.П. Детермінанти економічного розвитку сільського господарства в Україні. *Modern Economics* № 38 (2023). С. 186-193
URL:<https://modecon.mnau.edu.ua/issue-38-2023/>